

מראי מקומות - עירובין

דף מ"ח ע"א

א) שלוש חצרות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרה"ר. ע"י תוס' דאם אין פתוחות לרה"ר הפנימית אוסרת על החיצונה משום דריסת רגל, וכ"כ רש"י במשנה, והאחרונים תמחו דהא רגל המותרת במקומה אינה אוסרת, והכא הפנימית עירבה לעצמה ועכ"פ עם חצר הסמוכה לה. וי"ל דמפרשים מתני' כר"ע ולהכי קתני פתוחות לרה"ר. וכ"כ הבי"מ סי' שע"ח, אך הקשה על השו"ע שכתב פתוחות לרה"ר אף דפסק כת"ק. אמנם רש"י במשנה הוסיף שכל אחת בפ"ע אסורה. וצ"ע כנ"ל. ובדרישה סי' שע"ח כתב דבמקום דריסת רגל אמרינן דירין (ע"י עירוב) להחמיר. וע"ש שגם לחיצונה יש דריסת רגל בפנימית וזהו שכתב רש"י שכל אחת במקומה אסורה. וצ"ע אמאי חשיב שיש דריסת רגל בפנימית. וכ"ה המאמר, וגם הבי"מ כתב דלא הבין דברי הדרישה.

ב) גמ' ואמאי כיון דערבי להו חיצונות בהדי אמצעית הויא להו חדא. בביאור קושית הגמ' יל"פ בכמה אופנים, א. מצד עצם הנחת הפת דכיון שפת של כולם מונח באמצעית הוי כמעשה עירוב לכולם. ב. משום דקבעו דירתם באמצעית ע"י הנחת הפת שזהו יסוד דין עירוב, וממילא כולם דרים באמצעית. ג. מצד חלות העירוב שנתאחדו ב' החצרות להיות כאחת ע"י העירוב, ועי"ז נעשו כולם כדרים באמצעית וממילא גם החיצונות נתאחדו.

ולצד ג' דקושית הגמ' משום חלות העירוב לכאורה אין נפ"מ היכן מונח הפת, דאף כשהניחו בחיצונות מ"מ נתאחדו גם באמצעית, וא"כ צ"ב תירוץ רב יהודה דהניחוהו בחיצונות, דסו"ס הרי ע"י העירוב הם דרים גם באמצעית. ומוכח לכאורה דלא כצד זה. ויש לדחות למה שצייד באבהא"ז ה"ל עירובין דדירתן רק במקום שמונח הפת, ושאר בתים טפלים לשם ונעשו כחצר, וכ"מ מרש"י דף מ"ט א'. [עוד י"ל דאף אם דירתן בכל הבתים, לא חשיב דיור גמור כמו מקום הנחת הפת. ולא מהני לערב החיצונות].

ובגמ' להלן לרב ששת מוקמינן מתני' בהניחוהו באמצעית בב' בתים, ומקשינן דלב"ה דמהני עירוב בב' כלים, ה"נ יועיל ומתריצין דבב' בתים מודו בה'. ומשמע דנידון הגמ' משום חולק את עירובו וגם למסקנא דמודו ב"ה הוא שבזה מודו לב"ש. וכ"כ החזו"א סי' פ"ה ח'. ולפי"ז משמע גם דלא כצד ב' אולם הקשה החזו"א מאי ס"ד דיועיל בשני בתים, דהא כל ענין העירוב הוא שע"י הפת קובעים דירתם שם וכשקבעו בב' בתים נפרדים הו"ל כשני בתים בחצר שלא עירבו. אמנם י"ל דאחר שהאמצעית עירבה בפ"ע ונעשית רשות אחת הרי כל הבתים כבית אחד ונחשב כמניחים בבית אחד, [וזה תלוי בפלוגת הפרישה והחזו"א לענין עירובן בא אצלן. (עי' בסמוך)] אך א"כ צ"ב תירוץ הגמ', ואפשר דלענין הנחת העירוב שלא יהא חולק את עירובו בעינן שיניחם בבית אחד ממש. וע"י היטב חזו"א שם שעמד בזה. [וע"ש ס"ק ט' וצ"ב כוונתו ושמא כוונתו להנ"ל].

ג) שם בגמ', ורב ששת אמר כו' שנתנוהו בשני בתים. ומבואר דאמצעית עצמה מעורבת עם שניהם, ובחזו"א שם הוכיח מסוגיין דב' חצרות שמערבות יחד כשנותנים חצר אחת עירובה אצל חברתה א"צ להניח במקום הפת של חברתה דהא הכא ע"כ עירוב האמצעית נמצא באחד הבתים והחיצונות שהניחו עירובן אצלה בב' בתים, אחד מהם נמצא בבית אחר ממקום הפת של האמצעית, ואעפ"כ מהני. והטעם משום דאחר שהאמצעית עירבה נעשו כל בתיה כבית אחד. וזה דלא כהפרישה סי' שע"ב והובא במ"ב שם ס"ק כ"ו. ובריטב"א דף ס"ו ב' מבואר כהפרישה. ולדבריהם צ"ל דהכא מיירי שהאמצעית עירבה שני עירובין נפרדים, ויהא מוכח שאפשר להניח ב' עירובין. אמנם בחכ"צ סי' קי"ב כתב דלא מהני. והו"ד במ"ב סי' שס"ו ס"ק ל"ג. וע"ש בשע"ת ובחזו"א סי' צ' כ"ח דמהני אחד מהם. אבל משמע דתירתי ליקא. אבל להנ"ל בדעת הפרישה נמצא דתרווייהו איתנהו. אך בדעת המ"ב שכתב כהחכ"צ א"א ליישב דאמצעית עשתה ב' עירובין,

והדרא קושיית החזו"א מסוגיין דמוכח דלא כהפרישה. וצ"ע. [ובעיקר דברי החכ"צ יש לעיין מסוגיין דאמצעית נתנה עירובה ב' החיצונות, וש"מ דשייך לקבוע עירוב בשני מקומות, ולדעת האחרונים הנ"ל דחד מינייהו מהני, איכל"מ דהכא כלפי כל אחת דנים שרק כאן הם דרים].

ד) ולפי המבואר, הקשה החזו"א שם, דאף בהניחו החיצונות בשני בתים יועיל העירוב לערב את שניהם מדין עירובן בא אצלן, כלומר דהאחת שעירבה עם האמצעית נעשו כל הבתים כרשות אחת ושוב החיצונה השניה שמניחה באמצעית תהא מעורבת גם עם החיצונה מדין עירובן בא אצלן דמהני אף בבית אחר שאין העירוב הראשון מונח שם. ועי' תוס' ד"ה לרב יהודה, ולכאורה הא גופא קושיתם דנימא שליחותיהו דחיצונות עבדה ויועיל מדין עירובן בא אצלן. והתוס' תי' דכיון שהניחוהו ב' בתים גלו דעתיהו דלא ניחא להו לערב יחד. ובחזו"א שם הקשה שבגמ' אמרו טעמא משום דב' בתים לא מהני. וצ"ל דהגמ' דנה משום מעשה עירוב אחד, והתוס' דנו משום דאמצעית שליחותיהו דחיצונות עבדה. אך צ"ב מ"ט לא נימא סברת התוס' גם לענין זה דלא יחשב מעשה אחד. וע"ש בחזו"א סק"ט, וצ"ע.

ה) והנה קושיא זו לכאורה לא קשה אלא לשיטת החזו"א דבעירובה בא אצלה א"צ להניח במקום העירוב שעירבה לעצמה, אבל לשיטת הפרישה דבעינן שיהיו שני העירובין בבית אחד, א"כ הכא דהניחו עירובן ב' בתים לא יועיל לערב ב' החיצונות זו עם זו. ובשלמא לערב כל אחת עם האמצעית נתבאר לעיל דס"ל דמיירי שהאמצעית נתנה פת בשני הבתים, והוי כב' עירובין נפרדים. אבל זה לא מהני אלא לערבן עם האמצעית, אבל לערב החיצונה השניה עם החיצונה הראשונה מדין עירובן בא אצלן בעינן שיהא מונח עם עירובה של החיצונה, והכא דמונח בבית אחר לא מהני. ומדהקשו התוס' דיועיל אף לערב החיצונות גם לרב ששת שהניחו עירובן באמצעית, משמע דס"ל כהחזו"א שא"צ להניח העירוב בבית אחד. אך לפי"ז צ"ע דעת הריטב"א דהקשה קושית התוס', אף דס"ל בדף ס"ו כהפרישה.

והנה יש לעיין בטעמא דהפרישה, אמאי לא יועיל אף בבית אחר, דמ"ש ממלוכה את עירובה לחצר השניה, דאף שלא מניחה את עירובה עם העירוב שעירבה לעצמה מ"מ מהני. וע"כ טעמא דעקרו דירתן של כל החצר לחצר השניה, ואי"ז מבטל את עירובן הראשון לצרפן לחבורה אחת וכמש"כ החזו"א סי' פ"ג ז', וה"נ נימא בעירובן בא אצלן. וצ"ל דבעירובן בא אצלן ס"ל דאינם עוקרין את דירתן, כיון שהם לא הניחו עירוב במקום אחר, ומעתה בסוגיין למשנ"ת לדעת הפרישה שהאמצעית עצמה הניחה עוד עירוב בבית השני לערב עם החיצונה השניה, לענין זה ה"ז כמוליכין את עירובן למקו"א דעקרו דירתן לשם. וכיון דשליחותיהו דחיצונה קמייטא עבדו, הרי זה כעקרו גם את דירתן של החיצונה שעירבה עמהם, ושפיר הקשו התוס'. ודוק היטב.

ו) שם בתוס' ד"ה לרב יהודה בא"ד א"נ וכו' ולרב ששת אין האמצעית נעשית שליח דאדרבה כולן דיירין בה. ודבריהם סתומים [ועי' חזו"א סי' פ"ה י' שתמה בדבריהם]. ויל"פ בב' אופנים. א. דלא אמרינן שליחותיהו קעבדי אלא כשהם פועלים במעשה העירוב, אבל בקבלת עירוב דלא עושים מעשה עירוב אלא החצר השניה מערבים אצלן לא שייך שליחותיהו. ב. בריטב"א ותורא"ש נראה ביאור אחר, דדוקא כשעירבו אצל החיצונים ונעשו טפלים אצלן, נעשו כשלוחין ופועלים גם לבעה"ב שבחיצונה, משא"כ כשהחיצונה עירבה אצלן דהם העיקר בחצר אינם פועלים לחיצונה שהיא רק טפילה להם. (שמעתי מהרב ג. טאובר שליט"א). מיהו לפי"ז יל"ע בחצר אחת שנתנו כולם בבית אחד אי חשיבי דיירי הבית שבו העירוב עיקר, וא"כ כשעירבו עם חצר אחרת ג"כ לא יהא שליחות דשאר הבתים (ועי' חזו"א סי' פ"ה י"ג). ולצד א' איכל"מ דכשנותנים באותו בית [ולפרישה רק באופן זה מהני וכנ"ל] א"צ לשליחותיהו. [ויתכן דהחזו"א שהקשה מ"ש מעירובן בא אצלן, כוונתו דאף בלא שליחותיהו יחשב עירוב, וכשיטתו דהכל כבית אחד. וע"ש בחזו"א כתו"ד דא"ז שליחותיהו].

הנפ"מ בהנ"ל, כשאמצעית נתנה עירובה בחיצונה א' ואח"כ חיצונה ב' הניחה עירובה אצלה. לצד א' לא אמרינן שליחותיהו דחיצונה א', דהשתא היא רק מקבלת עירוב, משא"כ לצד ב'. וכמו"כ נפ"מ להיפך שחיצונה א' הניחה אצלה, ואח"כ הלכה האמצעית והניחה עירוב אצל חיצונה ב'. ודוק.

ז) גמ' לרב ששת לא קשיא אם אמרו דירין להקל יאמרו דירין להחמיר, יל"ע אם כוונת הגמ' דכשבאין לאסור דנים כאילו אין עירוב כלל, והיינו דלכפי חיצונה א' אין עירוב עם חיצונה ב', וכן להיפך. או דאע"פ שיש עירוב, לא מהני דירין של עירוב ליחשב דירין האוסרים. וצל"ע בהמשך הסוגיא.

ח) תוד"ה יאמרו דירין להחמיר וכו' שאני התם דפשעה. וצ"ב, ולצד א' דכשבאין לאסור דנים כאילו אין עירוב, א"ש טפי דכשפשעה אינה מסתלקת מחברתה שעירבה.

בתור"פ דף ס"ו א' הקשה על תוס' מהא דשכח אחד מן החיצונה, אמאי בעינן התם לטעמא דאחדא דשא ולתיקוני שתפתך, תיפול"ל דאין דירין להחמיר. וכ"ה המהרש"א שם. וע"כ פ"י התור"פ דהתם שיש לחיצונה הרגל עירוב בפנימית חשיב דריסת רגל ולא שייך בזה דירין להחמיר. ואף דהכא נמי איכא הרגל עירוב, מ"מ הוי רגל המותרת במקומה דאין אוסרת משום ד"ר, משא"כ התם דאסורה במקומה. ומ"מ בעינן לאין דירין להחמיר, דאל"כ חשיב כדירין ממש ולא רק כדריסת רגל. ובדעת תוס' עי' מהרש"א שם דאפשר דר"ע אית ליה דירין להחמיר. וצ"ע.

ט) התוס' לעיל ד"ה אבל, כתבו דרב יהודה דלא תי' כר"ש ס"ל דיש דירין להחמיר. וכ"כ הריטב"א, וע"ש דרב ששת לא פליג על רב יהודה רק ר"י פליג על ר"ש, ור"ל כמש"כ החזו"א סי' פ"ה י"ד דר"ש אמר שאי"צ לאוקימתא דר"י אלא בכל גווי מהני. אבל ר"י אמר דדוקא באופן שנתנו עירובן בחיצונה מהני, וע"כ דלא ס"ל דינא דר"ש. והראשונים הביאו דבעה"מ מפרש איפכא דר"י אית ליה דר"ש ור"ש לית ליה דר"י, דס"ל דאמרינן שליחותיהו אף בכה"ג. והראשונים חולקים ע"ז. ודעת בעה"מ צ"ב מנלן דר"ש פליג על ר"י.

י) רש"י ד"ה לרב ששת קשיא וכו' והוי כחמשה ששרוין בחצר אחת ושכח אחד מהן ולא עירב עם כולן יחד דכל החצר אסורה ואפי' עירב עם אחד מהן וכו'. יל"ע היטב בלשון רש"י אי משמע דכשעירבו חלק מבני החצר חשיב עירוב כלפיהם וכמש"כ החזו"א, או דלא חל עירוב כלל.

ואי נימא דחל עירוב כלפיהם יש לעיין מ"ט בעירב השוכח עם אחד מהן לא נימא דחשיב עירוב עם כולן משום דשליחותיהו דכולהו קעביד. ותלוי בביאור דברי התוס' ד"ה לרב יהודה. ואכמ"ל. [ולדעת הפרישה שצריך שיניח העירוב במקום העירוב הראשון ל"ק דרש"י מיירי שלא נתנו באותו בית ודו"ק. מיהו למש"כ החזו"א דמרש"י דף ע"ב ב' מוכח דלא כהפרישה, א"א לומר כן].

יא) גמ' אבל חכמים אומרים רשות אחת משמשת לשתי רשויות אבל לא שתי רשויות משמשות לרשות אחת. ולפירש"י היינו שהחיצונות מותרות באמצעות אבל האמצעית אסורה בחיצונות דזו מושכתה לכאן וזו מושכתה לכאן דשני דירין לא יהבינן לה. ובתוס' פ"י להיפך שהחיצונות אסורות באמצעות והאמצעית מותרת בשניהן. ומה שהחיצונות אסורות באמצעות פ"י התוס' משום גזירה שמא יוציאו כלי חיצונה זו לחיצונה זו, אולם הריטב"א פ"י בשם ר"ת דמדינא הוא דהאמצעית יש לה דירין בחיצונות, והחיצונות אין דירין באמצעות, וכ"כ ר"י בן חכמון [ועי' תוס' שהביאו צד זה ודחוהו] ונמצא דפליגי רש"י ור"ת בסברות הפוכות, וצ"ב.

ובדעת רש"י נראה דעד כמה שהאמצעית דרה בחיצונות, מה"ט אסורה להוציא, דחשיב שמוציאה גם מחיצונה האחרת, כיון שדיריה בחיצונה. ובזה א"א לומר אין דירין להחמיר, דהוי תרתי דסתרי. ומש"כ רש"י דשני דירין לא יהבינן לה, ר"ל דלא חשיב לגבי האמצעית כרשות אחת עם שניהם, דכיון שהם בפ"ע ב' רשויות אינה נעשית עמהם רשות אחת, וכיון דהם ב' דירין נפרדים הרי היא כמוציאה מרשות זו לזו.

ור"ת לפי הריטב"א ס"ל דכלפי האמצעית נחשב הכל רשות אחת ואף שנחשב שמוציאה מחיצונה א' לחיצונה ב' לא איכפת לן, דכלפי כלי האמצעית הכל רשות אחת, אבל לגבי החיצונות דחשיבי ב' רשויות האסורות זו עם זו, הרי כשחיצונה א' מוציאה לאמצעית חשיב כמוציאה לחיצונה ב', ואע"ג דבגמ' אמרינן על זה גופא דאין דירין להחמיר צ"ל דס"ל דחכמים פליגי ע"ז. [ועי' תוס' כשהביאו צד זה כתבו דאסורות באמצעות משום דחיצונות אוסרות זו על זו כיון שלא עירבו יחד. והן הן הדברים. רק התוס' לא ניחא להו פ"י זה]. ורש"י ס"ל דמודים חכמים דכלפי החיצונות אמרינן

אין דיורין להחמיר ולא חשיב שמוציאה לחיצונה האחרת. ורק כלפי האמצעית א"א להתירה להוציאם לחיצונות דא"כ על כרחינו חשיב שדיורי החיצונות נמצאות אצלה, ושוב הוי כמוציאה מזו לזו. ועדיין צ"ע בכ"ז.

יב) ולפיר"ת דהחיצונות אסורות בפנימית לענין כלים ששבתו בבתיהן, הקשו הראשונים בדף ס"ו ב' דא"כ לרב יהודה דמיירי בנתנה עירובה בחיצונות א"כ גם האמצעית תיאסר משום דליתא לעירובה גבה, וא"י להביאה אצלה, ע"ש בתוס' דאין החיצונות אסורות משום דהוי רגל המותרת במקומה, וצ"ע דסו"ס אין יכולה להביאה לחצרה. וע"ש בריטב"א. והריטב"א תי' דכלפי האמצעית הוי רשות אחת וכיון שמה שאסורה החיצונה באמצעית הוא רק משום גזירה לגבי אמצעית הוי כאיתא לעירובה גבה. ולכאורה כוונתו דכשהוא באותה חצר א"י צ שתוכל להביא העירוב אצלה, רק כשהעירוב רשות אחרת אם אפשר להביאה אצלה מהני. וע"ש בתור"פ. ואכמ"ל יותר.

יג) בעיקר הגזירה לפיר"ת דגזרו על החיצונות שאסורות להביא לאמצעית שמא יוציאו מחיצונות זו לזו דרך אמצעית. יל"ע למש"כ התוס' דף ע"ד א' דלא גזרו שלא להוציא מרשות א' לרשות ב' שמא יוציאו מרשות ב' לרשות ג', וכמו דלא גזרינן בחצר שעירבה שלא יוציאו כלי הבית לחצר שמא יוציאו אותם לחצר אחרת, אלא גזרו להיפך שמחצר לחצר אסור אף כלי חצר אטו כלי הבית, וא"כ ה"נ מ"ט גזרו מחיצונה לאמצעית שמא יוציאו אותם כלים מאמצעית לחיצונה. וע"י.

דף מ"ט ע"א

יד) המקפיד על עירובו אין עירובו עירוב. ופירש"י שמקפיד אם יאכל אחד מבני חבורה את הפת שנתן הוא. ולרב תנינא עירובו עירוב, והיינו שא"צ ליזכות את פתו לכולם, אלא נשאר שלו רק בעינן שלא יהא מקפיד. אמנם במזכה מפתו לכל בני החצר לכאורה פשוט דאם מקפיד לא מהני, דלא חשיב זיכוי אם מקפיד שלא יאכלו, וכ"כ הרשב"א והריטב"א דף ס"ח א', ועפ"י כתבו דהא דאמר אביי שם דלא מהני עירובו משום דאינו רוצה לתת לבני חצרו לאכול, אתי אף לרב חנינא דהמקפיד על עירובו לא בטל עירובו. וכן נקטו להלכה כר"ח. אולם הרא"ש שם הוכיח מאביי דהלכה כשמואל דהמקפיד על עירובו אינו עירוב. ודבריו צ"ע וע"י חזו"א סי' פ"ז א'. [ועי"ש דשו"ט אם מקפיד רק שלא יאכלו את כל הפת אלא ישאירו לו חלק, או שמקפיד שלא יאכלו אף את חלקו, אבל על חלקם אינו מקפיד דזכו בו. ולפ"י א"ש קצת דברי הרא"ש]. ויש שתי' דס"ל לרא"ש דאף במזכה אינו זיכוי גמור אלא זיכוי לעירוב ולכך אף כשמקפיד שלא יאכלוהו, מהני למ"ד דמקפיד על עירובו הוי עירוב. וע"י בתוס' דף ס"ח א' ד"ה כיון. ויל"ע אי ס"ל כהרא"ש דאף במקפיד על פת קאמר אביי, ומדין מקפיד על עירובו. או דס"ל כהראשונים ומיירי במזכה לכל בני חצר.

טו) החולק את עירובו אינו עירוב וכו' אפי' תימא כב"ה עד כאן לא קאמרי ב"ה אלא דמלא מנא ואייתר אבל הכא דפלגיה מפלג לא. ולעיל מ"ח ב' אמר רב ששת דבמניח עירוב בב' בתים אפי' לבי"ה לא מהני, ורק בב' כלים מהני ולהאמור בסוגיין צ"ל דהתם מיירי במלא מנא ואייתר, דאלי"כ אף במניחים בב' כלים לא מהני. וכ"כ הגאון"י והוסף דלפ"י מבואר דבשני בתים אף במלא מנא ואייתר לא מהני וצ"י ש"כ הרשב"א. והוא בעבוה"ק ש"ד ס"ד. וכ"ה במ"מ פ"א הי"ת מעירובין ע"ש. אך כתב הגאון"י דמהירושלמי מבואר דכשנתנו עירובן בשני מקומות אם מכלי מקום (כלומר דמלא מנא) ה"ז מותר, ולמד מזה דאפי' בשני בתים מותר, אולם בביאור"ל סי' שס"ו ס"ד פי' דברי הירושלמי עפ"י הבבלי דמיירי בבית אחד. ונראה כוונתו לברי כ"ש דמשמע דבב' בתים אף במלא מנא ואייתר לא מהני.

אולם הביאו שהרשב"א והריטב"א בדף ע"א כתבו דרב ששת מתיר בב' כלים ממש ורב יהודה התיר במלא מנא ואייתר, ומבואר דמפרשים דברי ר"ש לעיל בלא מלא מנא ואייתר [והכי משמע מדלא מוקים לה בב' כלים ובלא מלא מנא ואייתר, וסתמא דמילתא דעירוב ג' חצרות מיירי בכה"ג] וע"כ הוכיחו דר"ש ס"ל דאף בכה"ג לא אמרינן דלא מהני אלא בשני בתים. וע"י תוס' לעיל מ"ח דרב יהודה ע"כ מודה לר"ש דבשני בתים לא מהני שהרי אף בשני כלים ס"ל דלא מהני וכ"ש בשני בתים. ואי נימא דר"ש מיירי במלא מנא ואייתר מאי ראוי דרב יהודה ס"ל דלא מהני בשני בתים, וע"כ משמע כהרשב"א דר"ש מיירי בלא מנא ואייתר, ואעפ"כ ס"ל דדוקא בב' בתים לא מהני אבל שני כלים מהני.

ולחאמור דר"ש מיירי בלא מלא מנא ואייתר, איכל"מ דבמלא מנא ואייתר מהני אפי' בשני בתים. וכמשי"כ הגאון עפ"י הירושלמי. ודלא כמשי"כ עפ"י הבבלי, וזה דלא כהמ"ב הנ"ל. אך בעבוה"ק הנ"ל מבואר כהמ"ב, ולהנ"ל צ"ל שנקט הכי מסברא ולא מהגמ' דף מ"ח ודו"ק.

טז) ובאמת יל"ע מסברא איך יועיל בשני בתים במלא מנא ואייתר, וכמו שהקשה החזו"א סי' פ"ה ט' על הגמ' לעיל, דמאי ס"ד דמהני לב"ה בשני בתים, דהא בשני בתים חסר בעיקר מעשה העירוב דבעינן שיחשב שכולם דרים בבית אחד. ואף בלא דין חולק את עירובו לא יועיל. משא"כ בב' כלים דבעיקר מעשה העירוב חשיב שכולם דרים בבית אחד, אלא דמשום חולק את עירובו אתינן עלה בזה פליגי ב"ש וב"ה. ועי' שו"ת חכ"צ סי' קי"ב. ובחזו"א שם נראה דמסיק דבשני בתים ס"ד דמהני מדין עירובן בא אצלן, דלאחר שנתערבו בפ"ע חשיב הכל בית אחד. וע"ש עוד ס"ק י"ד דנקט הכי לדעת רב יהודה דלא תי' לעיל כר"ש משום דלדינא מהני ודלא כתוס', וכ"מ בתורא"ש דף ע"א א' ע"ש. [ויל"ע אם אפשר לפרש שם מדין עירובן בא אצלן, וי"ל בנוס"א דלאחר שאמצעית נעשו כרשות אחת, שוב מהני עירוב ב' החיצונות בב' בתים דחשיב הכל בית אחד. ומ"מ לר"ש לא מהני משום דבכה"ג לכו"ע הוי חולק את עירובו, ועי'].

אמנם כ"ז בגי' חצרות דאמצעית עירבה בפ"ע, אבל באותה חצר שהניחו ב' בבית אחד ואחרים בבית אחר ל"ש לומר כן. ועי' שו"ת חכ"צ סי' קי"ב. ושוב צ"ע אין יועיל במלא מנא ואייתר לדעת הירושלמי עפ"י הגאון. וגם המ"ב דפי' הירושלמי דמיירי בבית אחד, משמע דלא כתב כן מסברא אלא מחמת הגמ' לעיל. ועי'. [והרב ח' ברגר שליט"א אמר דאחר שגבו כולן את העירוב נעשו חבורה אחת אף קודם שהניחו את הפת בבית וכשמניחים בב' מקומות נחשב דיורין לכולם ורק מדין חולק את עירובו אסרינן לה, ויל"ע בזה].

יז) המ"ב סי' שס"ו ס"ק ל"א מסתפק בחולק את עירובו בשני כלים, אם גם במזכה את עירובו לכולם צריך ליתנם בכלי אחד, דמסברא לא שייך בזה טעמא דגמ' דהם מחולקים זה מזה. אלא שמסתימת הפוסקים משמע דלא פלוג בזה. והניח בצ"ע. אולם להלן ס"ק ל"ג במניחין העירוב בשני בתים כתב המ"ב בפשיטות שגם במזכה את העירוב לכולם א"א להניח בשני בתים, ומקורו מהחכ"צ.

ונראה מזה דס"ל דבשני בתים אף בלא דין חולק את עירובו לא מהני, ומשום שחסר בעצם מעשה העירוב. ויהא מוכח לפי"ז דמש"כ בביאור"ל דאף במלא מנא ואייתר ל"מ, הוא כפשוטו דמ"מ אינם דרים בבית אחד. ואמנם בחכ"צ שם כתב דלא מהני גם משום דהוי חולק את עירובו, אבל גם בלא זה כתב שם דל"מ משום דא"א שידורו בשני מקומות, מיהו בעיקר דבריו יל"ע דבשלמא כשחלק מניחים כאן וחלק מניחים כאן ודאי שחסר בעיקר העירוב, אבל במזכה לכולם מנליה דלא מהני. ואמאי א"א לקבוע שדרים בשני מקומות, דאף אם עיקר העירוב הוא שדרים רק במקום הפת, מ"מ יכולים לדור בב' מקומות, וצל"ע.

יח) בגמ' ותרתי למה לי צריכי וכו' ומשמע שדין חולק את עירובו ודין מקפיד על עירובו ענין אחד הם. ועי' בראשונים דף ע"א דבחולק את עירובו כיון דלשם עירוב נתנוהו וחלקוהו מדעתם הרי הם נראים כמקפידים על עירובן שלא יתערב. אלא שלפי"ז יל"ע דהראשונים הנ"ל כתבו בסוגיין דלהלכה קי"ל כרב חנינא דהמקפיד על עירובו הוי עירוב אף שבחולק את עירובו אינו עירוב, (ודלא כהרא"ש שם והשו"ע סי' שס"ו שפסקו שאף כמקפיד אינו עירוב) וחזינן דס"ל דאינו ענין אחד ממש. ויש ליישב לפי הצריכותא בגמ' דחולק הוי טפי מקפיד. ודוק.

עירוב משום דירה או משום קנין

יט) גמ' אמר שמואל עירוב משום קנין וכו' ורבה אמר עירוב משום דירה איכא בינייהו כלי ופחות משו"פ וקטן. ומשמע בגמ' דלמ"ד משום קנין בעינן דוקא קנין ולכך לא מהני לדידיה בפחות משו"פ, ולאידך גיסא למ"ד משום דירה דוקא משום דירה ולא משום קנין ולכך לדידיה לא מהני כלי אלא אוכל. ובתוס' ד"ה עירוב משום קנין הקשו למ"ד משום

קנין איך מועיל בעה"ב שהיה שותף עם שכניו, דלא נתכוונו לשם קנין. ומבואר כנ"ל דלדידיה לא מהני משום דירה אלא משום קנין וכן הוכיח הקרב"נ.

אמנם בתוד"ה איכא בינייהו הקשו למ"ד משום קנין ומהני כלי, אמאי בעינן מזון ב' סעודות, ותי' דבמפרש משום קנין איה"נ דמהני כמו כלי, אבל בסתם בעינן חשיבות אוכל, ולכאורה ר"ל דבסתם לא מהני אלא משום דירה ולכך בעינן חשיבות אוכל. אך קשה מתוס' הנ"ל, וגם קשה דבכה"ג לא יצטרך שו"פ. אכן בתורא"ש הוסיף דצריך שיהא גם ראוי לקנין. וש"מ דחשיב כקנין אף בסתם וצ"ב. ועי' חזו"א סי' ק"א ג'.

(כ) ובגמ' לעיל אמרו דבית שמניחין בו את העירוב א"צ ליתן את הפת משום דכולהו הכי דיירי. והרשב"א הביא בשם הראב"ד דהיינו כמ"ד משום דירה. והרשב"א פליג דהא שמואל דאמר דא"צ ליתן פת הוא דאמר דעירוב משום קנין, וע"כ פי' דשמואל משום קנין דירה הוא דאמר. וכונתו דאף שמואל ס"ל דע"י העירוב כולו דיירי הכא, רק שזה נעשה ע"י קנין שבעה"ב מקנה להם זכות דיורין ולא הוי ממילא ע"י הפת דחשיבי כדריש שם.

ובטור סי' שס"ו כתב דא"צ ליתן פת משום דעירוב משום דירה ואינו משום קנין, ומשמע דמפרש כהראב"ד, והב"ח שם הקשה דא"כ דברי שמואל סתרי אהדדי (וכקושית הרשב"א) ולכך כתב דלכו"ע עירוב משום דירה אלא דס"ל דהוי נמי משום קנין. ובקרב"נ הבין מדבריו דס"ל דמהני או משום קנין או משום דירה. ודחה דבריו דא"כ ל"ק קושית התוס' ד"ה עירוב וכנ"ל. וע"כ פי' בכוונת הטור שבא לחדש דאע"פ שאינו משום קנין מ"מ א"צ ליתן את הפת, אבל למ"ד עירוב משום קנין פשיטא טפי דא"צ ליתן פת שהרי צריך פת כדי לקנות חלק בביתו, והוא עצמו א"צ לקנות חלק בביתו. ולשון הטור דחוק לפי"ז. ועכ"פ בראב"ד מבואר כסברת הב"ח דאי משום קנין גם הבית שמניחים את העירוב צריך ליתן פת, אך לכאורה סברת הקרב"נ נכונה דאדרבה למ"ד משום קנין פשיטא דא"צ ליתן פת. [וראיתי לפרש דהוכחת הראב"ד רק מלשון הגמ' דכולהו הכי דיירי ודו"ק]. ואפשר דס"ל דלמ"ד משום קנין גם הוא צריך לקנות חלק בבתי האחרים ולכך גם הוא צריך ליתן פת. וכ"מ בתוס' ד"ה עירוב וכו' דבהאי פת "מיקני רשות אהדדי" והרשב"א ס"ל דאחר דקנו אצלו דירה והבית של כולם, ממילא גם שאר הבתים של כולם וכדס"ל למ"ד משום דירה דע"י דכולהו דיירי הכא כל הבתים ג"כ של כולם. ועי' להלן.

אמנם במש"כ הב"ח דלמ"ד משום קנין מהני גם משום דירה, ולפי הבנת הקרב"נ ר"ל דמודה דמשום דירה מהני. א"כ צ"ב מ"ט לא מהני בפחות משו"פ.

(כא) ובטור כתב עוד בתו"ד דאין מניחים את העירוב בחצר. ולמד הט"ז בדבריו דגם זה רק משום דעירוב משום דירה אבל למ"ד משום קנין מהני אף בחצר, וכן משמע בדף פ"ה ב' בפירש"י שם. אך הקשה הט"ז ס"ק ב' דא"כ הו"ל לגמ' לומר דאיכא בינייהו נמי אי בעינן להניח העירוב בבית, וע"כ כתב דגם למ"ד משום קנין בעינן שיהא ראוי לדירה. ובקרב"נ (וכ"כ בנתיב חיים עהש"ע) פי' דבריו דמהני אף משום דירה לחוד. והקשה מתוס' בסוגיין כנ"ל. ועוד הקשה הא"ר דעדיין נפ"מ במפרש לשם קנין דיכול להניח בחצר. ובעצי אלמוגים פי' כוונת הט"ז כהרשב"א דע"י קנין זוכים בדירורין בביתו. ואפשר שזו גם כוונת הב"ח, ועי'. [ועי' פמ"ג דכתב עפ"י התוס', דבמפרש לשם קנין א"צ בית דירה אבל בסתם צריך דירה, וצ"ע].

והקרב"נ ציין לתוס' בסוכה דף ג' ע"א שכבר עמדו בקושית הב"ח והט"ז, למ"ד עירוב משום קנין מ"ט צריך להניח העירוב בבית שראוי לדירה, ותי' דאין מקנים רשותם בשביל בית דלא חזי לדירה, וע"ש במהר"ם דכוונתם דשאר בני החצר ג"כ צריכים להקנות רשותם לבעל הבית, להתיר שאר הבתים, וזה ע"י שזכו בדירתו ותמורת זה מקנים רשותם. ולזה בעינן שיזכו דוקא בבית דחזי לדירה. והוכיחו התוס' שם גם מהא דס"ל לשמואל דבית שמניחין בו העירוב א"צ ליתן פת (כקושית הב"ח) וע"ש בתורא"ש דאלמא לשמואל נמי תלוי בדירה. ור"ל דא"צ בעה"ב ליתן פת כדי לזכות ברשותם, אלא אחר שהקנה להם רשותו שיש בה דיורין, גם הם מקנים לו רשותם. ויל"ע לפי"ז איך הנותנים פת זוכים כל אחד בבית חבירו, וצ"ל שכולם זוכים בפת של כולם. [ועי' ביאורי ענינים לדף ע"ג ב' באו"א קצת].

כב) שם. ברש"י ד"ה עירוב שהוא מצרפן משום קנין וכו' וכל חצר משועבדת לרשותם זו ואחת היא. ולהלן ד"ה משום דירה בא"ד ואין בחצר זו אלא דירה אחת והרי כל החצר מיוחדת לבית זה. והיינו דהוקשה לו אף דנשתתפו בבית זה אבל איך מותרים בחצר ובשאר בתים. וע"ז כתב דאין בחצר אלא דירה אחת. וביאור דבריו דהבתים נעשו כחצר של בית זה.

אמנם ברמב"ם פ"א ה"ו מעירובין מבואר דיד כולם שוה בכל הבתים, כשם שיד כולן שוה בבית שהניחו בו את העירוב. ומשמע דגם שאר הבתים חשיבי דירה אלא דכולם שותפין בהם. וכבר ידוע מהאבהא"ז שחקר בזה. אלא שהוא פירש בדעת הרמב"ם כמשנ"ת בדעת רש"י ונדחק בלשון הרמב"ם הנ"ל.

מיהו גם להרמב"ם צ"ל דעיקר דיוריהן במקום הנחת הפת, וכדחזינן לעיל דף מ"ח ב' דמקום הנחת הפת עדיף לענין לערב ב' החיצונות זו עם זו, וכן לס"ד דאמרינן דיורין להחמיר משמע שזה רק באופן ששני החיצונות הניחו עירובן באמצעות. ודוק. [ויל"פ שהשלם הראשון של העירוב הוא שכולם דרים בפת, ואח"כ נעשו גם כל הבתים כבית אחד, ועי'].

ובדברי רש"י יש לדקדק דמשמע דרק למ"ד משום דירה כתב שאין בחצר אלא דירה אחת, אבל למ"ד משום קנין לא כתב כן. ולמשנ"ת לעיל זה תלוי בפלוגתת הראשונים. דלרשב"א ע"י הקנין זכו בדירה במקום הפת, ומעתה דינו כמ"ד עירוב משום דירה. והראב"ד והתוס' סברי דע"י הפת מקנו כולם רשותם זה לזה. וצל"ע.

כג) בגמ' איכא בינייהו וכו' וקטן. ונחלקו רש"י ותוס'. לרש"י מיירי בקטן גובה את העירוב ומהני רק למ"ד משום דירה דקטן לאו מידי עביד, אבל למ"ד משום קנין דבעינן שיזכה עבור בני החצר ל"מ. והתוס' הקשו מהא דבעה"ב שהיה שותף עם שכניו דמהני אף שלא נתכוונו למעשה קנין, וש"מ דקונה ממילא. ויש לדון למש"כ התוס' בע"א דלמ"ד משום קנין מהני דמשום קירוב הדעת ביניהן עשאוהו חכמים כאילו הקנו זה לזה. אי"כ י"ל שכי"ז בנשתתפו ביין אבל הכא שהניחו רק לשם עירוב אי"כ ליכא קירוב דעת כ"כ. ומשמע דהתוס' סברי דבכל עירוב איכא קירוב דעת, ולכן אף בקטן שגבה את העירוב מהני דלא גרע משותפין. [והכא עדיף שהתכוונו לזכות בביתו ע"י שפיתם מונחת בביתו]. ומזה משמע כהמ"ב ס"י שפ"ב בביאור"ל דכל עירוב יכול להועיל מדין בעה"ב שהיה שותף עם שכניו. ואפשר דרש"י פליג ע"ז. וצל"ע. ועי' עוד תוס' דף פ' ע"א ד"ה רב. ועי' רש"י דף ל"א ב' דמבואר כתוס' וצ"ע.

כד) שם. יש להעיר דלכאורה איכא נפ"מ דלמ"ד עירוב משום קנין צריך להקנות פתו לבעל הבית, משא"כ למ"ד משום דירה אדרבה צריך להיות הפת שלו שע"י יש לו דירה בבית חברו. ולפי"ז לשמואל דס"ל עירוב משום קנין ודאי דמקפיד על עירובו לא מהני כיון שאינו מקנהו. (וכע"ז הובא לעיל דבמזכה את הפת לכולן ודאי דלא יהני במקפיד וכמש"כ הרשב"א) ובגמ' ל"מ הכי. ועי' שפ"א שהרגיש בזה. אכן בחזו"א ס"י ק"א ג' כתב לחדש דאי"ז קנין ממש ולכך אף במקפיד יתכן דמהני (לולי הסברא דעירוב שמו), ע"ש שנדחק בלשון התוס'.